

- Patel, Raj, Kerr, Rachel Bezner, Shumba, Lizzie & Dakishoni, Laifolo. (2015). “Cook, eat, man, woman: Understanding the new alliance for food security and nutrition, nutritionism and its alternatives from Malawi” *The Journal of Peasant Studies*, 42(1), 21-44.
- Rachman, N. F. (2011). *The resurgence of land reform policy and agrarian movements in Indonesia*. (Doctoral Dissertation in Environmental Science), University of California, Berkeley.
- Syailendra, E. A. (2017). *In the name of food security*. Retrieved October 23, 2019, from <https://www.insideindonesia.org/in-the-name-of-food-security?highlight=WyJmb29kliiZm9vZCcslwiwJ2Zvb2QilCJmb29kYlslInNlY3VyaXR5liwiZm9vZC-BzZWN1cml0eSJd>.
- Trauger, Amy. (2014). “Toward a political geography of food sovereignty: Transforming territory, exchange and power in the liberal sovereign state” *The Journal of Peasant Studies*, 41(6), 1131-1152.
- Widodo, S. (2017). “A critical review of Indonesia’s agrarian reform policy.” *Journal of Regional and City Planning*, 28(3), 204-218.
- Yin, Robert K. (2009) *Case study research: Design and methods*, 4th edition, London: SAGE.

บทที่ 2

ดนตรีกับการเมือง: คุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ของศิลปิน

Political Music: Quality
of Life Having a Strong Effect
on the Artist’s Creativity

ชิษณุพงศ์ อินทร์แก้ว¹
Chitsanupong Intarakaew

รับบทความ 28 เมษายน 2564

แก้ไขบทความ 24 ธันวาคม 2564

ตอบรับบทความ 11 มกราคม 2565

1 นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น

Corresponding author e-mail: prigin@kkumail.com

บทคัดย่อ

การนำแนวคิดทางการเมืองเข้ามาปรับใช้ศึกษาดนตรีย่อมช่วยให้เข้าใจดนตรีมากยิ่งขึ้น มาร์กชิสต์สำนักอโตโนเมียได้นำเสนอแนวคิดที่ว่าศิลปินคือแรงงานในระบบทุนนิยมรูปแบบหนึ่ง ทำให้เกิดการทำความเข้าใจศิลปินภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งนักดนตรีก็ถือเป็นแรงงานประเภทหนึ่งในระบบทุนนิยม ขณะที่ศิลปินทำงานสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันศิลปินก็ถูกขูดรีดเช่นเดียวกันกับแรงงานทั่วไปในสังคม การมีรัฐสวัสดิการจึงช่วยคลี่คลายปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของศิลปิน ปัจจุบันอุตสาหกรรมได้เสนอแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าแก่อุตสาหกรรม โดยได้ถือว่าคุณคิดสร้างสรรค์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดและมีค่าที่สุดในทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากจอห์น ฮาร์วีนส์ (John Howkins) ที่ได้นำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือการทำธุรกิจด้านความคิด เปลี่ยนความคิดให้เป็นผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับเศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ตามรัฐสวัสดิการและเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีฝ่ายการเมืองเข้ามาสนับสนุน หากสังคมมีรัฐสวัสดิการย่อมส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากเหตุการณ์โควิด-19 ได้เผยให้เห็นถึงปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและปัญหาคุณภาพชีวิตของนักดนตรีได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและพื้นที่ทางวิชาการในการพูดคุยถึงประเด็นรัฐสวัสดิการถ่วงหน้า และสร้างความตระหนักว่าการทำให้ดนตรีกับการเมืองเป็นเนื้อเดียวกันไม่ใช่เรื่องไกลตัว

คำสำคัญ:

ดนตรีกับการเมือง คุณภาพชีวิต การสร้างสรรค์

Abstract

The implementation of political ideas into the study of music has deepened the understanding of musicians, from the influence of Autonomist Marxist Class Theory. In a capitalist society, making music is a form of labor, and both artists and factory workers are facing the same situation where they are exploited and controlled by the capitalist system. As a result, a welfare state can be the solution which positively impacts the quality of life of the artists most, but a political party will have to support it. This can also provide another means of boosting the creative economy.

The coronavirus pandemic has exposed the economic problems of musicians, so it is necessary to raise awareness and academic study to discuss welfare state issues and raise political awareness amongst musicians.

Keywords:

Music Politics, Quality of Life, Creativity

บทนำ

คำว่า “ดนตรีกับการเมือง” ถูกเข้าใจในฐานะที่ดนตรีเป็นสื่อที่ใช้เพื่อสื่อสารอุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างสำนึกร่วมให้ เกิดแก่กลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจากฝ่ายผู้มีสถานะรองจะเรียกว่า “ดนตรีเพื่อชีวิต” หรือ “ดนตรีประท้วง” เพื่อสะท้อนชีวิตชนชั้นแรงงานที่เสี่ยงเรียกร้องคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าปัจจุบัน หรือใช้ต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจ นอกจากนั้นยังอาจเรียกว่า “เพลงชาตินิยม” หรือ “เพลงปลุกใจ” จากฝ่ายรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจ เพื่อใช้เผยแพร่อุดมการณ์จากรัฐ มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำนโยบายจากรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดนตรีเป็นผลิตผลของมนุษย์ในสังคม มีโครงสร้างของตนเอง สามารถทำความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อได้ศึกษาทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตดนตรี อาทิ ในดนตรีไทยนั้นสะท้อนถึงโครงสร้างของสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ ฮินดู และศาสนาผี (ดั้งเดิม) ซึ่งทัศนคติต่อชีวิตอันเป็นสังสารวัฏ และสะท้อนสภาพบริบทของสังคม (สังต์ ภูเขาทอง, 2539, น. 18) เพลงเพื่อชีวิตหรือเพลงประท้วงได้สะท้อนกลิ่นไอจากวัฒนธรรมในท้องถิ่น มีเนื้อหาสะท้อนวัฒนธรรมทางชนชั้นมากกว่าดนตรีที่มีเนื้อหารัก ๆ ใคร่ ๆ และความฝันที่งดงามของชนชั้นกลาง ดังนั้นในการศึกษาเพลงเพื่อชีวิต จึงนำแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมซี มาใช้ศึกษา ซึ่งการหาความรู้แบบกรัมซีมีลักษณะเป็นแบบวิวิธวิทยาที่มุ่งศึกษา ตีความ เพื่อให้เกิดการจัดวางความคิดทางการเมืองใหม่ และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อมวลชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ หรือเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความเสมอภาค เสรีภาพ เพื่อสังคมในอุดมคติ

กรัมซีไม่เชื่อว่าสรรพสิ่งจะมีอยู่จริงอย่างสมบูรณ์ เขามองว่าสรรพสิ่งรอบตัวนั้นเป็นผลผลิตจากการสร้างและให้ความหมายโดยสังคม (Socially constructed) กรัมซียังมองว่ามนุษย์ไม่สามารถตีความสรรพสิ่งผ่านความรู้

ของตนได้โดยปราศจากประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน และโครงสร้างทางสังคมในห้วงเวลาที่แตกต่างกันได้ นอกจากนั้นกริมซีได้ชี้แนวทางในการตีความและสร้างความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จากแนวคิดทฤษฎีของเขาย่างเช่น การครองอำนาจนำ (Hegemony) โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) สามัญสำนึก (Common sense) การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด (War of position) กลุ่มประวัติศาสตร์ (Historical bloc) คติชน (Folklore) การสร้างเจตจำนงร่วมประชาชาติ (National-popular collective will) เป็นต้น ซึ่งกริมซีใช้แนวคิดทฤษฎีเหล่านี้หาความรู้และตีความผ่านบริบทและสื่อกลางในการส่งผ่านความหมายทางการเมือง เช่น วรรณคดี บทความ ข้อเขียนในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร การศึกษา ภาษา (วัชรพล พุทธรักษา, 2561, น. 75-80) แนวคิดทฤษฎีทั้งหลายของกริมซีมีขึ้นเพื่อพยายามทำความเข้าใจว่าชนชั้นผู้มีอำนาจได้จัดวางความคิดในเรื่องต่าง ๆ อาทิ ความชอบธรรม ความยุติธรรม ความเสมอภาค เสรีภาพ เป็นต้น และเพื่อเผยให้เห็นความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนซึ่งซ่อนอยู่ภายใต้ฉากหน้าของสังคม เป้าหมายหลักของแนวคิดทฤษฎีของกริมซีคือ มุ่งทำความเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกออกแบบและจัดวางโดยชนชั้นปกครองในบริบทประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา นอกจากนี้กริมซียังไม่ได้ทำเพียงเพื่อให้เข้าใจโลกเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งไปสู่การสร้างศักยภาพสำหรับจัดวางความคิดใหม่แก่สังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม

กริมซีได้แบ่งชนชั้นในโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ชนชั้นผู้ถือครองทรัพย์สินและปัจจัยการผลิต หรือชนชั้นปกครอง (Dominant class) และกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ หรือมีสถานะรองโดยเปรียบเทียบกับคนอีกกลุ่มชนชั้นหนึ่ง (Subaltern/ Subordinate class) (วัชรพล พุทธรักษา, 2561, น. 167) โครงสร้างส่วนบนนี้เป็นกลุ่มชนชั้นปกครองที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อการดำเนินแนวทางของประเทศและสังคม ในการกำหนด

นโยบายนั้นมักมีกลไกทางอำนาจต่าง ๆ เพื่อสร้างเครื่องมือ พร้อมทำให้ประชาชนและสังคมดำเนินไปโดยสอดคล้องกับนโยบายที่โครงสร้างส่วนบนของสังคมกำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างส่วนล่างที่มีสถานะรองลงมานั้นจะต้องดำเนินตามกรอบนโยบายที่ถูกกำหนดไว้ นักดนตรีถือเป็นผู้มีสถานะรอง ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล คุณภาพชีวิตของนักดนตรี พัฒนาทางดนตรีย่อมขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์จากรัฐบาล ผลกระทบจากช่วงโควิด-19 เผยให้เห็นความรุนแรงของปัญหาเชิงโครงสร้างได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งนักดนตรีต่างได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน

บทความฉบับนี้มีเป้าประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกัน ดนตรีไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากการเมืองหรือการกล่าวว่าคุณดนตรีไม่เกี่ยวกับการเมืองเป็นเรื่องที่ตื่นเขินทางวิชาการอย่างมาก และเพื่อนำเสนอแนวคิด “ศิลปินก็คือแรงงาน” เพื่อนำไปสู่การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการเรียกร้องรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนในสังคมควรเรียกร้องให้เกิดขึ้นในสังคม โดยเมื่อรัฐสวัสดิการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับทุกคนในสังคม ก็ย่อมส่งผลให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้

ปัญหาจากผลกระทบของโควิด-19 ที่มีต่อคุณภาพชีวิตศิลปิน รัฐสวัสดิการที่ดีส่งผลต่อการสร้างสรรค์ของศิลปิน

จากผลกระทบของโควิด-19 ส่งผลให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนส่งผลกระทบต่ออาชีพนักดนตรี ปัญหาของมาตรการป้องกันโรคติดต่อ ปัญหาการได้รับวัคซีน ปัญหาเงินอุดหนุนจากรัฐ การเข้าถึงการประกันรายได้ ตลอดจนปัญหาด้านรัฐสวัสดิการและการเยียวยาจากรัฐ ได้ส่งผลกระทบต่อทุกอาชีพในสังคมไม่เว้นแม้แต่ศิลปินที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ

แต่เดิมสังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม อาชีพไม่ได้มีความหลากหลายเหมือนยุคปัจจุบัน พบอาชีพเพียงไม่กี่อาชีพที่สำคัญ เช่น อาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ คนที่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนถูกเรียกว่า “ผู้รู้หนังสือ” ก็มักรับราชการตามกระทรวงต่าง ๆ ส่วนที่เหลือก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายตามความถนัด ส่วนกลุ่มนักดนตรีนั้น หากใครเกิดในครอบครัวนักดนตรีก็มักศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีและยึดการรับจ้าง บรรเลงดนตรีเป็นอาชีพหลัก ส่วนนักดนตรีที่ไม่ได้เกิดในครอบครัวนักดนตรีไทยมาแต่เดิม บิดามารดามีอาชีพเดิมเป็นเกษตรกร ก็มักประกอบอาชีพเดิมของบิดาไปด้วย แต่หากนักดนตรีคนใดมีฝีมือเป็นเลิศ ก็จะถูกเรียกตัวไปเป็นนักดนตรีประจำวังของเจ้านายซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ เช่น วังบางขุนพรหม วังบูรพา วังบางคอแหลม เป็นต้น ครั้นเวลาผ่านไปบทบาทการอุปถัมภ์ดนตรีไทยของเจ้านายเชื้อพระวงศ์ได้ลดลง พร้อม ๆ กับการจัดตั้งส่วนงานดนตรีไทยในองค์กรของรัฐบาล นักดนตรีที่มีความเป็นเลิศด้านฝีมือดนตรีและขับร้อง จึงมีอีกช่องทางในการประกอบอาชีพหลักที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านดนตรี อาทิ กรมประชาสัมพันธ์ เทศบาลกรุงเทพมหานคร กองดุริยางค์สี่เหล่าทัพ ทหารบก ทหารอากาศ ทหารเรือ กรมตำรวจ และกองการสังคีต กรมศิลปากร เมื่อว่างจากภาระของส่วนราชการ นักดนตรีในกลุ่มนี้ก็มาร่วมกับวงดนตรีของครอบครัวในฐานะอาชีพเสริม (เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี, 2561, น. 108-109) มนุษย์มักเลือกประกอบอาชีพโดยมีหลักวิธีคิดที่คล้ายคลึงกันคือ โอกาส ความรัก ความชอบ ความถนัดในอาชีพและผลตอบแทน นักดนตรีก็เช่นเดียวกันเพื่อความมั่นคงในชีวิตอาจจำเป็นต้องเลือกอาชีพที่สามารถสร้างความมั่นคงได้ อาชีพนักดนตรีเป็นอาชีพที่ใช้ทักษะเฉพาะจึงพบว่าแม้แต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันมักได้รายได้ค่อนข้างสูงกว่าเงินเดือนขั้นต่ำ จะเห็นได้ว่าในอดีตอาชีพนักดนตรีนั้นพบว่าจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่าอาชีพเกษตรกรรม เพราะนักดนตรีในอดีตได้รับการอุปถัมภ์

จากราชสำนัก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาชีพดนตรีก็ได้เข้ามาอยู่ในรูปแบบของข้าราชการ อาทิ ครูสอนดนตรี ศิลปินในกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งมีเงินเดือนประจำ และได้รับสวัสดิการที่มั่นคง นอกจากอาชีพราชการแล้ว นักดนตรียังเป็นอาชีพอิสระที่มีรายได้สูงกว่าเงินเดือนขั้นต่ำ แต่อย่างไรก็ตามก็เสี่ยงที่จะถูกเลิกจ้างได้ตลอดเวลา

การว่างและการหารายได้ของนักดนตรีพบว่าไม่ค่อยส่งผลกระทบต่ออาชีพนักดนตรีมากเท่าไร จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์โรคระบาดโควิด-19 ซึ่งสร้างผลกระทบต่อทุกคนในสังคม โดยเฉพาะรายได้ที่ลดลง และยังส่งผลกระทบต่ออาชีพอิสระ เช่น นักดนตรีกลางคืน นักดนตรีอาชีพที่ไม่ได้รับเงินเดือนประจำ คณะลิเก หมอลำ เป็นต้น พืชจากการระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้คณะลิเกถูกยกเลิกงาน ทีมงานในคณะลิเกนั้บร้อยละรายได้ ทำให้ต้องดิ้นรนหาอาชีพเสริมเพื่อดำรงชีวิตต่อไป ผู้สื่อข่าวมติชนออนไลน์ (2564) ได้สัมภาษณ์หัวหน้าคณะลิเกแห่งหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา หัวหน้าคณะได้นำสมุดจดบันทึกคว้งงานมาให้ดู พบว่าช่วงเดือนธันวาคม 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2564 เจ้าภาพได้แจ้งยกเลิกงาน บางงานก็ถูกเลื่อนออกไปไม่มีกำหนด ทำให้สูญเสียรายได้เป็นจำนวนมากส่งผลให้ทีมงานในคณะลิเกกว่า 100 ชีวิตต้องว่างงานแล้วกลับไปอยู่กับครอบครัวโดยที่ไม่มีรายได้เลย นอกจากนั้นบางคนในจังหวัดเดียวกันได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน แต่ได้หันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น เปิดร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านอาหาร และขายของออนไลน์ เป็นต้น สำนักข่าวไทย (2564) รายงานว่ากลุ่มนักร้อง นักดนตรีอิสระได้ร้องเรียนรัฐบาลว่าได้รับผลกระทบไม่สามารถทำงานได้เพราะการแพร่ระบาดของโควิด-19 พร้อมระบุว่า สถานที่ทำงานถูกปิดเนื่องจากเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค จึงทำให้ไม่สามารถทำงานได้ กลายเป็นคนตกงาน ไม่ได้รับรายได้ตั้งแต่เมื่อรัฐได้ประกาศปิดสถานบันเทิงแบบเหมารวม ดังนั้นจึงได้เรียกร้อง 4 ข้อเสนอ ขอให้รัฐบาลเยียวยา 5,000 บาท

เป็นเวลา 2 เดือน อีกทั้งยังขอพักชำระหนี้ เป็นต้น โดยมีตัวแทนจากรัฐบาลรับหนังสือ

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพนักดนตรีหรือศิลปินอิสระนั้นไม่ได้มีความมั่นคงในชีวิต พวกเขาต่างไม่ได้รับสวัสดิการคุ้มครองต่างจากอาชีพราชการที่ได้รับเงินเดือนประจำ ทั้งยังมีสวัสดิการทางสังคมคอยดูแล อีกทั้งอาชีพอิสระอย่างนักดนตรียังไม่ได้รับการดูแลสวัสดิการทางสังคมอย่างอาชีพพนักงานโรงงาน แรงงานประจำ ที่ได้รับสวัสดิการผ่านสหกรณ์หรือระบบประกันสังคม เมื่อได้รับผลกระทบก็ทำให้ต้องหยุดอาชีพนักดนตรีทำงานสร้างสรรค์ไปหาประกอบอาชีพที่จะทำให้เลี้ยงชีวิตได้ โดยมีกลุ่มไปหาอาชีพที่แต่เดิมมีต้นทุนทางครอบครัวอยู่ เช่น ร้านอาหาร ชายของออนไลน์ หรือในปัจจุบันเกิดอาชีพรับจ้างขนส่งสินค้า ขับรถรับจ้าง ในบริษัทต่าง ๆ เช่น แกร็บ หรือฟู้ดแพนด้า เป็นต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุนมากนัก อีกทั้งยังเป็นการรอเพื่อกลับไปทำอาชีพนักดนตรี ศิลปินอีกครั้ง

จากข้อเรียกร้องถึงเงินให้เปล่าจากรัฐบาล โดยเงินเหล่านี้ได้มาจากการจัดเก็บภาษีทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยแนวคิดการเรียกร้องเงินเดือนให้เปล่าจะไปเทียบเคียงกับแนวคิดรัฐสวัสดิการที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มประเทศนอร์ดิก และแนวคิดรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า (Universal Basic Income: UBI) เพื่อดูแลประชาชนหรือผู้ใช้แรงงานในประเทศ ไม่ใช่แค่เพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นทั้งประเทศ โดยมีการเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าที่แตกต่างกันไปตามอัตรารายได้ ดังนั้นบทความชิ้นนี้จึงชวนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง ซึ่งไม่ใช่เพียงใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางอุดมการณ์เพียงอย่างเดียว ดนตรียังสัมพันธ์กับการเมืองในแง่ของการกำหนดนโยบายจากผู้มีอำนาจหรือจากฝ่ายรัฐ ทั้งนี้และทั้งนั้นนโยบายที่ก้าวหน้า และเห็นประชาชนเป็นสำคัญย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของศิลปิน เมื่อคุณภาพชีวิตของศิลปินดี

ก็ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน ทั้งนี้และทั้งนั้นศิลปินก็ควรตระหนักว่าตนเองก็เป็นแรงงานรูปแบบหนึ่งในระบบทุนนิยมปัจจุบัน

อาชีพนักดนตรีเป็นอาชีพที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากทั่วโลกของรัฐ นักดนตรีคือแรงงานรูปแบบหนึ่ง แต่ก็พบว่าอาชีพนักดนตรีไม่มีกลุ่มสหกรณ์หรือสมาคมนักดนตรีที่ทำหน้าที่ดูแลนักดนตรีอย่างจริงจัง หรือแม้กระทั่งการร่วมกลุ่มของนักดนตรีที่ช่วยกันมาประคับประคองคนร่วมอาชีพในยามลำบาก ไม่มีแม้กระทั่งการออกมาเรียกร้องประเด็นทางสังคมเพื่อสวัสดิการ การชดเชย การกลับไปประกอบอาชีพตามเดิม รวมถึงเรียกร้องคุณภาพชีวิตแก่นักดนตรีอย่างจริงจังเลย กล่าวได้ว่ารัฐไม่ได้เข้ามาสนับสนุนอาชีพนักดนตรีในด้านต่าง ๆ เลย กลายเป็นบริษัทจำหน่ายเครื่องตีมีนมาได้เข้ามา มีบทบาทในการสนับสนุนธุรกิจดนตรีและอาชีพดนตรี อาชีพดนตรีมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจตอนกลางคืน จึงเป็นนัยสำคัญที่อาจทำให้ภาพลักษณ์ของอาชีพดนตรีเป็นเรื่องของการผิดศีลธรรมหรือเป็นภาพลักษณ์ด้านลบ จากการระบาดของโควิด-19 พบว่าแม้มีการมุ่งความสนใจไปที่การปิดสถานที่กลางคืน งานต่าง ๆ ที่กระทบกับการแพร่ระบาด อาชีพนักดนตรีจึงได้รับผลกระทบไปด้วย อีกทั้งนักดนตรีมักถูกมองว่าเป็นอาชีพที่เกี่ยวกับการสังสรรค์ ซึ่งไม่ใช่สิ่งจำเป็นในช่วงเกิดโรคระบาด ดังนั้นนักดนตรีจึงถูกละเลยในการเยียวยา ชดเชย และตกลง ไม่มีการชดเชยอาชีพนี้เหมาะสม ดังนั้นผลกระทบจากโควิด-19 คือปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ถูกสะสม ปัญหาที่ถูกชุกไว้ใต้พรม จนกลายเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ไม่ใช่เพียงการไม่ได้รับเงินชดเชย แต่รวมถึงยังไม่ได้มีการจัดสรรสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นยังพบปัญหาการฆ่าตัวตายของนักดนตรีที่ได้รับผลกระทบจากการตกงานในช่วงโควิด-19 ซึ่งเป็นปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างต่อคุณภาพชีวิตของนักดนตรี

ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับสังคม

ศิลปะต่าง ๆ ที่เราได้เห็นอยู่ในทุกวันนี้มีผลเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคม เช่น ศาสนา ระบบความเชื่อ รวมทั้งพฤติกรรมอื่น ๆ ที่สืบทอดมาจากประวัติศาสตร์ โดยลักษณะดนตรีของสังคมตะวันตกมีลักษณะที่มีกฎเกณฑ์และเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะมีอิทธิพลมาจากสังคมที่ทำให้คุณค่าต่อการคิดและการตัดสินใจในปัญหาชีวิตประจำวันโดยใช้เหตุผล เป็นผลจากสังคมที่เชื่อถึงวิทยาศาสตร์มากกว่าอำนาจลึกลับทางไสยศาสตร์ และโครงสร้างของดนตรีย่อมสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของสังคมที่เป็นเจ้าของดนตรี เมื่อนำเอาดนตรีไทยเดิมมาเปรียบเทียบกับดนตรีตะวันตกพบว่า ดนตรีตะวันตกมีโครงสร้างที่แสดงออกถึงโครงสร้างที่มีการออกแบบ มีการจัดระเบียบ มีกฎเกณฑ์ นักดนตรีตะวันตกมีระเบียบแบบแผนในการเล่นดนตรีเหมือนกลุ่มทหารที่ฝึกภาคสนาม ดนตรีตะวันตกจึงสามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวได้ มีกฎเกณฑ์ ทฤษฎี ระบบโน้ตแน่นอน ผิดกับดนตรีไทยที่เล่นโดยอาศัยความจำเป็นหลัก ดนตรีตะวันตกจึงแสดงให้เห็นถึงสถาบันหลักในสังคมตะวันตกที่มีประสิทธิภาพ เช่น สถาบันด้านศาสนาคริสต์ สหกรณ์ สมาคม สถาบันทางการศึกษา เป็นต้น ในส่วนของดนตรีไทยนั้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะของดนตรีที่ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ และฮินดู ซึ่งทัศนคติต่อชีวิตอันเป็นสังสารวัฏ กล่าวคือ ดนตรีตะวันตกเปรียบเหมือนสถาปัตยกรรม ตึกอาคารที่มีความมั่นคง แต่สำหรับดนตรีไทยสะท้อนสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในสังคมไทยที่เต็มไปด้วยแม่น้ำ ลำคลอง และการบรรเลงของดนตรีไทยก็เหมือนกระแสน้ำที่ถูกปล่อยออกไปตามแรงคลื่น และไหลคดเคี้ยว (สังต์ ภูเขาทอง, 2534, น. 18-19)

ในบริบทของสังคมที่ยังไม่เป็นประเทศพัฒนาและในแถบภูมิภาคที่ไม่ใช่เมืองหลักหรือมีลักษณะของเมืองที่ห่างจากส่วนกลางจะพบดนตรีที่ไม่ค่อยพิสดาร เรียบง่ายแต่อาจจะแตกต่างกันไปตามสภาพอากาศ อาหาร และอาชีพของคนในสังคม เมื่อฟังและพิจารณาแล้วพบว่ามีลักษณะที่คล้ายกับสำเนียงพูดของคนในสังคมนั้น ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ สภาพเศรษฐกิจของสังคม ความยากจน ความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประกอบกับการจัดการระเบียบของสังคมก็ส่งผลต่อศิลปะและดนตรี ดนตรีที่แต่ละคนแสดงออกมาย่อมยึดโยงกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น

ธรรมชาติที่แปรปรวน อากาศหนาวจัด ร้อนจัด หรือเมื่อถึงระยะเวลาที่ธรรมชาติสดใสสวยงามในฤดูใบไม้ผลิ การสู้รบในช่วงสงคราม วิถีชีวิตที่มีเพื่อความอยู่รอดในสังคมของมนุษย์ล้วนมีส่วนผลักดันทำให้การจัดระเบียบเรียบเรียงดนตรีอย่างเป็นระบบระเบียบให้มีท่วงทำนองที่สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เช่น ความเร้าอารมณ์ ดุดัน สดใส หมองหม่น ช้า เร็ว ดัง เบา อ่อนหวาน ดุดัน ขึ้นอยู่กับศิลปินผู้เรียบเรียงจัดวางเสียงออกมา นอกจากนั้นในบางสังคมที่มีความซับซ้อนทางอำนาจ ดังที่สังต์ ภูเขาทอง (2539, น. 17) อธิบายถึงดนตรีของชาวตะวันออกว่า สังเกตว่าสำเนียงดนตรีของญี่ปุ่น จีน และอินเดียมีท่วงทำนองค่อนข้างเศร้าและขวนขวิน สืบเนื่องมาจากสภาพของเพศสตรีภายในชาติเหล่านั้นในอดีตไม่ค่อยมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย จนเกือบกลายเป็นเครื่องเล่นของผู้ชายไป เสียงดนตรีที่เปล่งออกก็คล้ายกับเสียงสะท้อนของผู้ที่ตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์และทรมานใจ สำหรับในด้านดนตรีไทยพบว่ามีท่วงทำนองที่อ่อนหวาน นุ่มนวล ไม่ค่อยปรากฏเสียงที่ดุดัน รุนแรง หากจะมีก็มักเกิดจากการปรุงแต่งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อใช้สำหรับบางโอกาส เช่น การแสดงละคร เป็นต้น เพราะสภาพชีวิตของคนไทยมักจะพบกับธรรมชาติที่สวยงาม ไม่ค่อยพบกับ

อุปสรรคของธรรมชาติที่รุนแรง หรือสภาพสงครามที่รุนแรงจนทำให้เกิดความสะเทือนใจติดฝังเป็นรากลึกถึงจิตใจ (สังัด ภูเขาทอง, 2539, น. 17) นอกจากนี้ สงครามและการสูญเสียหลังเหตุการณ์ทางการเมืองก็จะพบดนตรีที่สะท้อนแนวคิด อุดมการณ์ทางการเมืองที่บันทึกประวัติศาสตร์ของสังคม ซึ่งในระยะหลังได้เกิดพัฒนาการทางรูปแบบและเนื้อหา รวมถึงการแสดงออกผ่านดนตรีที่สร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น ทั้งจากฝ่ายผู้มีอำนาจและฝ่ายประชาชนผู้ถูกกดขี่

ดนตรีกับมนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต ดนตรีเกิดจากการสร้างสรรค์และแรงบันดาลใจของมนุษย์ที่พยายามสะท้อนจินตภาพของตนเอง รวมถึงสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาออกมา พร้อมกับสะท้อนแนวคิด อุดมการณ์ออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยในคำร้องของเพลงเต็มไปด้วยวาทกรรม (ซีซันพังก์ อินทร์แก้ว, 2561, น. 263) ดนตรีจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมตลอดมา และเพื่อทำความเข้าใจความคิดของคนในสังคมนั้น ๆ จึงต้องไปดูการจัดวางความคิดทางสังคม ซึ่งยึดโยงกับประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยทั้งนี้คือการเมือง ดังนั้นดนตรีจึงไม่สามารถแยกออกจากการเมืองได้ ดนตรีจึงสัมพันธ์กับสังคมและการเมือง

ในช่วงคริสต์ศักราช 1920 สหรัฐอเมริกาต้องพบกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนกับภัยพิบัติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จึงส่งผลให้แนวคิดของลัทธิมาร์กซิสต์กลับมาได้รับความนิยมและดึงดูดปัญญาชน ศิลปิน จำนวนมากที่เชื่อในแนวคิดสังคมนิยมและต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมในอุดมคติ ศิลปินหลายคนได้นำงานศิลปะของตนไปใช้เผยแพร่อุดมการณ์ ไม่ว่าจะเป็นนักดนตรี นักเขียน ศิลปิน หรือแม้กระทั่งนักเต้นรำ (Jonathan C. Friedman, 2013, p. 34) เกิดการรวมตัวกันของคนกลุ่มหนึ่งที่ประกอบไปด้วยพิต ซีเกอร์ (Pete Seeger), ลี เฮย์ส (Lee Hays), มิลลาร์ด แลมเพลล์ (Millard Lampell) และจอห์น ปีเตอร์ ดอว์ส (John Peter Dawes) เป็นกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่เขียน

และแสดงดนตรีโฟล์ก (folk music) เพื่อสนับสนุนสหภาพแรงงาน และพรรคคอมมิวนิสต์ในสหรัฐฯ ซึ่งต่อมาได้มีวู้ดดี กูธรี (Woody Guthrie), จอช ไวต์ (Josh White), ซันนี่ เทอร์รี่ (Sonny Terry) บราวน์นี่ แมคกี (Brownie McGhee), ซีสโก ฮูสตัน (Cisco Houston) และเอิร์ล โรบินสัน (Earl Robinson) ซึ่งต่างมีภูมิหลังที่แตกต่างกันออกไปเข้ามารวมกลุ่มด้วย โดยต่อมาทำให้เกิดการผสมผสานแนวดนตรีรูปแบบต่าง ๆ และพัฒนาเรื่อยมา หลังจากเผชิญวิกฤตการณ์และผ่านเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ มากมายพวกเขาก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของดนตรีและพัฒนาดนตรีเพื่อการประท้วงเรื่อยมา จนกระทั่งพัฒนาไปสู่รูปแบบของการนำเอาเครื่องดนตรีพื้นเมืองอย่าง “แบนโจ” ที่บรรเลงโดยพิต ซีเกอร์ ร่วมกับกีตาร์โดยเฟรด เฮลเลอร์แมน (Fred Hellerman) จนได้กลายเป็นรากฐานของเพลงประท้วงและยังส่งอิทธิพลไปยังคนรุ่นหลังอย่างเช่นบ็อบ ดีแลน (Bob Dylan)

ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของแรงงานในสหรัฐฯ ได้เกิดขึ้นอย่างคึกคักอย่างมากในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 (Jonathan C. Friedman, 2013, p. 32) ทำให้เกิดดนตรีที่คอยสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มแรงงาน ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การต่อสู้เพื่อสิทธิแรงงาน การร่วมกันร้องเพลงของแรงงานจะช่วยยกระดับจิตวิญญาณและสร้างความรู้สึกร่วมกัน สถานที่ทำงานตลอดจนการประชุมจะกลายเป็นสังคมที่แบ่งปันกันมากกว่า ประสบการณ์ที่เลวร้ายหรือเบื่อหน่าย แต่จะช่วยบรรเทาความเหนื่อยล้าสิ้นหวังลงไปได้ ปัญหาของแรงงานมักเต็มไปด้วยอารมณ์ที่รุนแรงและความยากลำบากในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน กิจกรรมการประท้วงที่สนุกสนานแต่ได้แสดงออกถึงอุดมการณ์ ความหวังที่อยากให้คุณภาพชีวิตของตัวเองดีขึ้นจะช่วยให้แรงงานผ่านช่วงเวลาที่น่าเบื่อหน่ายไปได้ อีกทั้งกิจกรรมที่สนุกสนานอย่างเช่นดนตรี จะช่วยสร้างชุมชน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตลอดจนช่วยบรรเทาความ

สิ้นหวัง ความหวาดกลัว โจนาธาน ซี. ฟรีดแมน (Jonathan C. Friedman, 2013, p. 32) ขบวนการแรงงานได้เดินไปตามท้องถนนและร้องเพลงด้วยท่าทางที่แน่นแฟ้น ร่าเริง แต่แสดงถึงอารมณ์แห่งความโกรธ ความคับข้องใจ โดยได้สะท้อนเป้าหมายของพวกเขาผ่านบทเพลงที่ทรงพลัง ประวัติศาสตร์ได้จารึกบทเพลงของแรงงานและบันทึกการต่อสู้ของพวกเขาเพื่อส่งต่อไปยังการประท้วงทั่วโลก

ดังนั้นดนตรีจึงเป็นทรัพยากรสำคัญในการครอบงำและการต่อต้าน รวมถึงดนตรียังเป็นเงื่อนไขในการถักทอเชื่อมผู้คนต่าง ๆ เข้าหากันเพื่อสร้างเครือข่ายของการสื่อสารหรือสร้างสังคมขึ้นมา สำหรับผู้มีสถานะรองที่ถูกกดขี่ดนตรีจึงเป็นอีกพื้นที่ของการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อเรียกร้องสังคมในอุดมคติ ต่อสู้กับความอยุติธรรม ภาษาในบทเพลงสามารถสร้างความยกย่องเย้ยหยันต่ออำนาจ ในขณะที่เดียวกันดนตรีก็ถูกใช้สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ไร้อำนาจ แม้กระทั่งในปัจจุบันก็พบว่าเพลง “อยากจะมีชีวิตที่ดีกว่านี้” ของวงสามัญชนได้เกิดขึ้นพร้อมช่วงที่มีการเรียกร้องรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจร

เมืองดนตรี สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับการเมือง

อันโตนิโอ กรัมซียังได้อธิบายถึงวิธีการตีความหรือค้นหาความหมายทางสังคมกับการเมือง ได้อธิบายไว้ผ่านแนวคิดทฤษฎี อย่างเช่น การครอบงำอำนาจ นำ โครงสร้างส่วนบน สามัญสำนึก การทำสงครามยึดพื้นที่ความคิด กลุ่มประวัติศาสตร์ คติชน การสร้างเจตจำนงร่วมประชาชาติ เป็นต้น เหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการตีความเฉพาะผ่านบริบทและสื่อกลางในการส่งผ่านความหมายทางการเมือง เช่น วรรณคดี บทความ ข้อเขียนในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร การศึกษา ภาษา เป็นต้น (วัชรพล พุทธิรักษา, 2561, น. 82) แนวคิด ทฤษฎีของกรัมซีสสามารถนำมาปรับใช้เพื่อทำความเข้าใจความทับซ้อนอำนาจทางความรู้

และเพื่อทำความเข้าใจการจัดวางอำนาจทางความรู้จากชนชั้นปกครอง เช่น การผลิตซ้ำและการสร้างมายาคติผ่านบทเพลงหรือดนตรี ศึกษาความทับซ้อนของอำนาจความรู้ที่ถูกผลิตผ่านสถาบันหลักของรัฐบาล การจัดวางความคิดทางการเมืองผ่านเพลงชาตินิยม เป็นต้น

ผลกระทบจากโควิด-19 ทำให้อาชีพนักดนตรีเข้าสู่ภาวะตกงาน ไม่มีงานทำ ไม่มีเงินรายได้ ไม่มีแม้กระทั่งพื้นที่แสดง ไม่มีเงินเลี้ยงชีพและครอบครัว ที่สำคัญคือไม่มีองค์กรใดเข้ามาให้ความช่วยเหลือ สำหรับโครงการที่รัฐแจกเงินนักดนตรีก็เข้าไม่ถึง ตกหล่นจากการเยียวยาจากรัฐด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน (สุกรี เจริญสุข, 2564) จนกระทั่งเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2563 สมาคมนักดนตรีแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ และกลุ่มมิวสิค-19 ได้ร่วมกันแถลงข่าวเรื่องการแก้ไขปัญหาแสดงดนตรีสด ภายใต้การระบาดของโรคโควิด-19 โดยได้เคลื่อนไหวให้รัฐบาลปลดล็อกการทำงาน เพื่อให้กลับมาประกอบอาชีพได้บ้าง ซึ่งกลุ่มดังกล่าวได้ไปรวบรวมข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดมาตรการรับมือร่วมกับรัฐ อีกทั้งยังมีข้อเสนอที่ต้องการผลักดันให้การเล่นดนตรีกลายเป็นวิชาชีพ สำนักข่าวไทยพีบีเอส (2564) วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2564 รายงานว่าสำนักงานประกันสังคมแถลงภายหลังจากการหารือร่วมกับสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ และเครือข่ายคนบันเทิงที่จดทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทย หรือที่ได้จดทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้าว่า ที่ประชุมได้ผ่านการเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแล้ว ที่จะเริ่มเยียวยาเงินก้อนแรกวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2564 อัตราคนละ 5,000 บาท เป็นเวลา 1 เดือน ผ่านบัญชีธนาคารที่มีการรับรอง อย่างไรก็ตามคาดว่าจะมีศิลปินที่ตกหล่นจากการเยียวยาดังกล่าว

จะเห็นได้ว่ากลไกที่นักดนตรีจะได้รับการเยียวยานั้นต้องผ่านการรวมกลุ่มเรียกร้องเพื่อสิทธิของอาชีพนักดนตรี ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่ได้มีหน่วยงานหรือองค์กรใดเลยที่เข้ามาดูแลช่วยเหลืออาชีพนักดนตรี แต่เริ่มจากการรวมกลุ่มรวมตัวจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อตกลงแล้วยื่นเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอไปยังรัฐบาล จากเหตุการณ์ดังกล่าวหากประเทศที่มีรัฐสวัสดิการก้าวหน้า มีการจัดสรรงบประมาณอย่างก้าวหน้าเป็นธรรมจะทำให้เกิดการเยียวยาอย่างตรงจุด รวดเร็วและไม่มีคนตกหล่นจากการเยียวยา อย่างไรก็ตามแนวคิดรัฐสวัสดิการเป็นแนวคิดที่สร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิของประชาชนทุกคนในสังคมที่เสียภาษีทางตรงและทางอ้อม ซึ่งควรได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐเพื่อเยียวยาดูแลสวัสดิการทุกคนในสังคม รัฐสวัสดิการต้องเป็นสิทธิที่ทุกคนต้องได้รับไม่ใช่เป็นเหมือนกับการสงเคราะห์จากผู้มีอำนาจ

เมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลสำเร็จแล้ว รัฐบาลจะกำหนดนโยบาย รัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับดนตรี เช่น การจัดเทศกาลดนตรีที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตลอดจนกำหนดการศึกษาดนตรีในระบบการศึกษา และเมื่อรัฐบาลมีประสิทธิภาพก็ย่อมกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีและนักดนตรี ในประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า อาทิจา อังกฤษ สหรัฐฯ เกาหลีใต้ กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เป็นต้น ต่างกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ และให้รายได้พื้นฐานก้าวหน้า เพื่อดูแลประชาชนตลอดจนแรงงานทั้งหมดในประเทศ ไม่ใช่แค่เพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นทั้งประเทศ โดยมีอัตราก้าวหน้าทางภาษีที่แตกต่างกันไปตามอัตรารายได้ สำหรับในประเทศไทยมักมีแนวคิดทางลบบกับอาชีพนักดนตรี โดยมักถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับธุรกิจกลางคืน และได้รับการสนับสนุนจากสินค้ามีเงินมา ซึ่งจากแนวคิดของคนในสังคมไทยที่ส่วนใหญ่มีลักษณะของอนุรักษ์นิยมที่ผูกติดกับความเชื่อทางศาสนา อาชีพที่เกี่ยวข้องกับ

ดนตรีถูกมองว่าไม่ใช่ศีลธรรมอันดี เราจะไม่พบว่าดนตรีได้รับการสนับสนุนจากรัฐแต่กลับได้รับการสนับสนุนจากธุรกิจสินค้ามีเงินมา รัฐบาลมักส่งเสริมดนตรีแค่บางส่วน บางกลุ่มที่สามารถสร้างความชอบธรรมให้กับผู้มีอำนาจได้ นอกจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐในส่วนต่าง ๆ แล้ว แม้กระทั่งภาษีเครื่องดนตรี อุปกรณ์ดนตรีก็พบว่าถูกจัดเก็บภาษีในอัตราที่สูงมาก รัฐไม่ได้มองดนตรีเป็นอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จะทำให้เข้าถึงได้ง่าย จึงพบว่าเครื่องดนตรีมีราคาสูงเนื่องจากมองว่าอาชีพดนตรีเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการผิดศีลธรรม หรือไม่ถูกต้องตามศีลธรรมอันดี อาชีพดนตรีที่เกี่ยวข้องกับการสังสรรค์ จึงไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นในช่วงที่มีโรคระบาดและยังมองว่าอาชีพดนตรีไม่เกี่ยวกับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย ต่างกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่มองดนตรีเป็นกลไกสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่ามีการกำหนดนโยบายที่พัฒนาเศรษฐกิจโดยมีดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคงของสังคม นอกจากนั้นก็พบว่ารัฐสวัสดิการก็สามารถดูแลและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับศิลปินนักดนตรีด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นการจัดการด้านผังเมืองและนโยบายเมืองดนตรี (Music City) ในบางประเทศที่ได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของผู้มีอำนาจในการปกครอง อาทิจา แจ๊สของนิวยอร์ก ลินส์ คันทรีจากแนชวิลล์ ในสหรัฐฯ เมืองลิเวอร์พูลที่เป็นต้นกำเนิดวงเดอะบีเทิลส์ในอังกฤษ สตริทมิวสิกในญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งเมืองดังกล่าวได้จัดสรรงบประมาณ และกำหนดนโยบายจากฝ่ายรัฐเพื่อจัดการทั้งด้านผังเมืองและงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการจัดการตามนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เมืองดนตรีเป็นเมืองที่มีดนตรีเป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดนตรีท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยสร้างผลประโยชน์ในเชิง

เศรษฐกิจ การจ้างงาน วัฒนธรรม และสังคมได้เป็นอย่างดี โดยจะได้รับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงดนตรีเพื่อให้เกิดการจัดการแสดงขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากรายได้จากขายบัตรการแสดงดนตรีแล้วยังสามารถก่อให้เกิดรายได้แก่ผู้ประกอบการท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรมโรงแรม ร้านอาหาร ขนส่ง ตลอดจนการบริโภคและการบริการอื่น ๆ

งานศึกษาของโรเบิร์ต ซี. คลุสเตอร์แมน (Robert C. Kloosterman) เรื่อง “Come Together: An Introduction to Cities and Music” ทำการศึกษาปัญหาของเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ร่วมสมัย ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่และกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยใช้มองเพลงสมัยนิยม ทำให้เห็นว่าดนตรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในสถานที่และบริบทต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคม และได้ศึกษาถึงการเจริญเติบโตของเมืองดนตรีที่เข้าไปมีอิทธิพลเกี่ยวกับแฟชั่นและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ จากการศึกษาพบว่าได้มีการสร้างวัฒนธรรมร่วมสมัยโดยได้นำเอากระบวนการของโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมเดิมในท้องถิ่นเข้ามาผสมผสานเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมดนตรีสมัยนิยมเพื่อสร้างแรงจูงใจด้านเศรษฐกิจ (Robert C. Kloosterman, 2005)

ในปัจจุบันคำว่าเมืองดนตรีใช้กันทั่วไปและพบได้เกือบทั่วโลก เพื่ออธิบายถึงเขตเศรษฐกิจดนตรีที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากสถาบันการเมือง ทั้งระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ โดยกลยุทธ์ของเมืองดนตรีได้รับการดำเนินนโยบายจากสถาบันทางการเมืองและเครือข่ายธุรกิจ เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การจัดการจากสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะสร้างความสำเร็จให้กับเมืองดนตรี

การสนับสนุนทางการเมืองมีส่วนสำคัญ สมาชิกภาพมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน พัฒนานโยบายเกี่ยวกับการแสดงดนตรีสด อีกทั้งสมาชิกภาพที่มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมดนตรี

จะช่วยให้คำปรึกษาต่าง ๆ ได้อย่างดี เพื่อเป็นแรงผลักดันเบื้องหลังความสำเร็จของเมืองดนตรี นอกจากนั้นถ้ามีสมาชิกสภาหรือนักการเมืองในท้องถิ่นสามารถประสานจัดการสร้างเครือข่ายกับเอกชนให้เข้ามาลงทุนก็จะทำให้เมืองดนตรีประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น (Amy Terrill, 2019, p. 25) งานของเอมี เทอร์ริลล์ ได้สัมภาษณ์และศึกษาปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองดนตรีประสบความสำเร็จ โดยทำการศึกษาเมืองโตรอนโต (Toronto) ประเทศแคนาดา ซึ่งพบว่าปัจจัยสำคัญอีกอย่างที่เขาไม่ได้คือปัจจัยทางการเมือง โดยสมาชิกสภาโตรอนโตนั้นได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการวางกลยุทธ์ กำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษาอีกทั้งยังได้สร้างเครือข่ายกับภาคเอกชน เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายที่มุ่งไปยังอนาคต นอกจากนั้นในงานศึกษายังกล่าวถึงความโปร่งใส ตรวจสอบได้ของสภาโตรอนโตที่เป็นปัจจัยสำคัญเชิงนโยบายด้วยเช่นเดียวกัน

จะเห็นว่าสถาบันทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเมืองดนตรี เพื่อให้เกิดอุตสาหกรรมภายในเมือง โดยได้ประยุกต์เอาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของท้องถิ่น มาพัฒนาปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย และสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภค ผู้ที่เดินทางมาใช้บริการ ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างเมืองดนตรีขึ้นได้นั้นมีเงื่อนไขสำคัญบางประการ องค์กร Music Canada (2014, p. 13) สรุปว่าเมืองดนตรีต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 5 อย่างด้วยกัน คือ 1) ต้องเป็นเมืองที่มีศิลปินและนักดนตรีจำนวนมาก 2) มีดนตรีท้องถิ่นที่คึกคัก 3) สถานที่จัดงานสามารถเข้าถึงได้สะดวก 4) มีกลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดนตรี 5) มีกลุ่มผู้ชมผู้ฟังที่คอยเปิดใจพร้อมสนับสนุนผลงานสร้างสรรค์ใหม่ นอกจากนั้นถ้าหากเมืองมีการท่องเที่ยวเพื่อมาชมดนตรีและมีการใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ทั้งด้านโรงแรม ร้านอาหาร ผู้ประกอบการต่าง ๆ ในเมือง การขนส่ง ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงดนตรี ก็ถือว่าเป็นเมืองดนตรีด้วยเช่นกัน

ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างเมืองดนตรี ซึ่งเป็น 1 ใน 7 สาขาของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ตามแนวคิดของยูเนสโก จะเห็นได้ว่าต้องมีการร่วมมือกันของหลายฝ่ายทั้งจากชุมชนและนักดนตรี นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญคือต้องได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากฝ่ายการเมือง เห็นได้ชัดว่าเป็นการทำงานเชิงโครงสร้างทางสังคม ต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งนักการเมืองระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ อีกทั้งต้องผ่านการตรวจสอบ ทำงานเชิงนโยบาย หรืออาจจะต้องเกิดการเยียวยาผลกระทบต่าง ๆ ดังนั้นปฏิเสธไม่ได้เลยว่าดนตรีไม่เกี่ยวกับการเมือง และนักดนตรีก็ควรตระหนักถึงหน้าที่พลเมืองในฐานะประชาชนผู้เสียภาษีให้กับประเทศ เพื่อให้ นักการเมืองฝ่ายบริหารเข้ามาจัดสรรงบประมาณที่ก้าวหน้า เป็นธรรม รวมถึงฝ่ายค้านที่คอยทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาล กล่าวสรุปได้ว่าการยกกรณีเมืองดนตรีขึ้นมาจะช่วยเผยให้เห็นความสัมพันธ์กันระหว่างดนตรีกับการเมือง และสุดท้ายการสร้างสรรค์ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากศิลปินนักดนตรีไม่ตระหนักถึงความสำคัญของอำนาจทางการเมืองของภาคส่วนต่าง ๆ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) คือธุรกิจด้านความคิด เป็นการเปลี่ยนความคิดให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ โดยได้รับอิทธิพลมาจากจอห์น ฮาวกินส์ ผู้เขียนผลงานที่มีชื่อเสียงเรื่อง *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas* ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2001 เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับเศรษฐศาสตร์เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าสินค้า (Marta-Christina Suci, 2008) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้างและใช้ข้อดีความ

รู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในการผลิตสินค้าและบริการใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2562) เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นชุดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนไปบนฐานของทุนทางปัญญาโดยมีสินทรัพย์ที่สร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทักษะ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ที่เชื่อมโยงกับทุนพื้นฐานทางสังคม อาทิ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ภายใต้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (กนกวรรณ พวงประยงค์, 2561, น. 231) ซึ่งต้องนำความคิดสร้างสรรค์ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และต่อยอดทั้งด้านบริการหรือสร้างนวัตกรรม จึงจะสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง สำหรับการนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้ามาปรับใช้กับการพัฒนาด้านดนตรี อาจกล่าวสรุปได้ว่าเป็นการสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิด โดยแนวคิดสำคัญคือการสร้างแบรนด์ (Branding) เพื่อให้ผู้บริโภคหรือผู้ฟังมีความรู้สึกมีส่วนร่วม มีความผูกพัน และผู้บริโภครู้สึกดี อิ่มอกอิ่มใจ ที่ได้บริโภคหรือเป็นเจ้าของสินค้าไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง ทำให้เกิดแรงจูงใจที่ผู้บริโภคอยากเป็นเจ้าของผลงาน อาทิ การนำเอาทักษะ วิถีคิด ของความเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมประเพณี นำมาปรับประยุกต์ให้ร่วมสมัยกับวัฒนธรรมโลก ซึ่งอาจยกระดับจากธุรกิจขนาดเล็กให้กลายเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในระดับนานาชาติ เช่น วัฒนธรรมร่วมสมัยของประเทศเกาหลี (K-POP) มีการสร้างแบรนด์จนเกิดอุตสาหกรรมทั้งด้านดนตรี แฟชั่น ภาพยนตร์ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยได้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีทั้งด้านเสื้อผ้า แฟชั่น ทรงผม และสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในประเทศ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและกำหนดนโยบายจากภาครัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการส่งเสริมสิ่งที่สำคัญ

ที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ เช่น การวางผังเมือง การสนับสนุนเงินทุนเริ่มต้นจากรัฐ อัตรากาลดหย่อนภาษี ภาษีนำเข้าวัตถุดิบต่าง ๆ และกำหนดแนวทางเผยแพร่วัฒนธรรม โดยอย่างเช่นในประเทศอินโดนีเซียที่มีการเผยแพร่กามาแลนโดยมีสถานทูตเป็นหน่วยงานสำคัญในการสนับสนุน หรือในบางประเทศที่สร้างเมืองดนตรี โดยการตั้งชื่อถนน สร้างพิพิธภัณฑ์ หอแสดงดนตรี เป็นต้น การจะพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในลักษณะของเมืองดนตรีให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนและพัฒนาทุนมนุษย์ อีกทั้งต้องสร้างจุดดึงดูดในลักษณะที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาชุมชนควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาส่งเสริมทุนมนุษย์ มีการวิเคราะห์จุดด้อยจุดเด่น ออกแบบการพัฒนาที่เหมาะสม พร้อมส่งเสริมแรงจูงใจให้นักดนตรีในสังคมทั้งด้านสวัสดิการทางสังคมที่ควรได้รับหรือแรงจูงใจต่าง ๆ ที่กระตุ้นในการสร้างสรรค์ผลงาน ส่งเสริมทักษะแนวคิดสร้างสรรค์เพื่อยกระดับความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้ต้องสร้างความเชื่อมั่น ยุติธรรมให้เกิดแก่นักดนตรี ต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เกิดการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ต่อยอดความรู้ ไม่มีการจำกัดความคิด ศิลปินนักดนตรีต้องสามารถสร้างสรรค์ได้เต็มที่ในพื้นที่ของศิลปะ

ท้ายที่สุดความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ เมื่อมนุษย์ไร้กังวล และความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่มาจากการมีเสรีภาพที่จะล้มเหลว ซึ่งรัฐสวัสดิการเป็นเหมือนเบาะที่จะรองรับความล้มเหลว ทำให้คนในสังคมกล้าเสี่ยงที่จะทำงานสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและกำหนดนโยบายจากภาครัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการส่งเสริมสิ่งที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ เช่น การวางผังเมือง การสนับสนุนเงินทุนเริ่มต้นจากรัฐ อัตรากาลดหย่อนภาษี ภาษีนำเข้าวัตถุดิบต่าง ๆ และกำหนดแนวทาง

เผยแพร่วัฒนธรรม โดยอย่างเช่นในประเทศอินโดนีเซียที่มีการเผยแพร่กามาแลนโดยมีสถานทูตเป็นหน่วยงานสำคัญในการสนับสนุน หรือในบางประเทศที่สร้างเมืองดนตรี โดยการตั้งชื่อถนน สร้างพิพิธภัณฑ์ หอแสดงดนตรี เป็นต้น การจะพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในลักษณะของเมืองดนตรีให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนและพัฒนาทุนมนุษย์ อีกทั้งต้องสร้างจุดดึงดูดในลักษณะที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาชุมชนควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาส่งเสริมทุนมนุษย์ มีการวิเคราะห์จุดด้อยจุดเด่น ออกแบบการพัฒนาที่เหมาะสม พร้อมส่งเสริมแรงจูงใจให้นักดนตรีในสังคมทั้งด้านสวัสดิการทางสังคมที่ควรได้รับหรือแรงจูงใจต่าง ๆ ที่กระตุ้นในการสร้างสรรค์ผลงาน ส่งเสริมทักษะแนวคิดสร้างสรรค์เพื่อยกระดับความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งนี้ต้องสร้างความเชื่อมั่น ยุติธรรมให้เกิดแก่นักดนตรี ต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เกิดการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ต่อยอดความรู้ ไม่มีการจำกัดความคิด ศิลปินนักดนตรีต้องสามารถสร้างสรรค์ได้เต็มที่ในพื้นที่ของศิลปะ

ท้ายที่สุดความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ เมื่อมนุษย์ไร้กังวล และความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่มาจากการมีเสรีภาพที่จะล้มเหลว ซึ่งรัฐสวัสดิการเป็นเหมือนเบาะที่จะรองรับความล้มเหลว ทำให้คนในสังคมกล้าเสี่ยงที่จะทำงานสร้างสรรค์

ศิลปินคือแรงงาน: เมื่อรู้สึกปลอดภัยกับคุณภาพชีวิต ก็ทำให้เกิดการคิดสร้างสรรค์

ประชาชนในกลุ่มประเทศนอร์ดิกมีชีวิตอยู่ในประเทศที่มีระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจร ระบบดังกล่าวยังช่วยทำให้มนุษย์ในสังคมสามารถวิ่งตามหาความฝันของตนเองได้ พวกเขาเชื่อว่าการเติบโตของสังคมต้องมาจากชีวิตที่ดีของประชาชนที่มีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต กลุ่มประเทศนอร์ดิกจึงเป็นตัวอย่างของสังคมที่มีการพัฒนาและปรับใช้ระบบรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจรเรื่อยมาจนในที่สุดก็ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จ และสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในสังคม อีกทั้งยังพบว่ากลุ่มประเทศนอร์ดิกเป็นประเทศที่ประชาชนมีความสุข พร้อมทั้งมีเศรษฐกิจที่ดีอยู่ในระดับต้น ๆ ของโลกอีกด้วย

การพัฒนาของสังคมทุนนิยมจำเป็นต้องการผลิตภาพและความคิดใหม่ ๆ ทั้งจากการผลิตและจากแรงงาน โดยเฉพาะในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในสังคมประเทศกลุ่มนอร์ดิกได้เข้าใจเงื่อนไขนี้เป็นอย่างดี จึงพัฒนาระบบ “รัฐสวัสดิการ” ขึ้นมา เพื่อลดความเสียหายเปรียบของแรงงาน ด้วยการสร้างความมั่นคงพื้นฐานให้กับทุกชีวิต ซึ่งในทางกลับกันรัฐสวัสดิการมีส่วนช่วยให้แรงงานเข้าร่วมกับระบบทุนนิยมได้อย่างมีขวัญกำลังใจ ไม่รู้สึกแปลกแยกกับกระบวนการผลิตทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์มากพอ ที่จะนำพาหน่วยธุรกิจและเศรษฐกิจของตนให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ยิ่งไปกว่านั้นสังคมนอร์ดิกยังเข้าใจด้วยว่าแรงงานไม่อาจต่อรองกับทุนในกลไกเศรษฐกิจได้โดยตรง สังคมนอร์ดิกจึงได้ตระหนักถึงกลไกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเพื่อค้ำยันและสอบสวนตรวจสอบกันและกัน (ชัยธรรมย์ ธรรมบุษดี, 2561, น. 10) เพื่อให้แรงงานในระบบเกิดคุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดคุณภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งระบบรัฐ

สวัสดิการไม่ใช่การสังคมสงเคราะห์ผู้ยากไร้ ด้อยกว่า แต่เป็นระบบที่เป็นหลักประกันว่าทุก ๆ คน ทุก ๆ ฝ่ายในสังคมจะเข้มแข็งไปพร้อมกัน และเข้มแข็งร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์การผลิตในด้านต่าง ๆ เพื่อดำรงอยู่ในเวทีโลก

รัฐคือผู้วางเงื่อนไขให้กับอำนาจทุนและกลไกตลาด โดยรัฐมีส่วนสำคัญในการกำหนด และควบคุมกลไกตลาดที่ผลักดันให้คนที่มีความรู้ดี หรือมีความสามารถดีต่าง ๆ ได้รับค่าจ้างตามระดับของคุณวุฒิและคุณสมบัติในตลาดแรงงาน ซึ่งมนุษย์ทุกคนในระบบทุนนิยมจำเป็นต้องทำงานหนักเพื่อเงื่อนไขต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องถูกบีบให้เข้าไปสู่ระบบการกักขังเพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตที่ดีกว่า (ชัยธรรมย์ ธรรมบุษดี, 2561, น. 52) เช่น การกักขังเพื่อใช้ในการศึกษาของบุตรหรือของตนเองเพื่อนำไปสู่อัตราการจ้างงานในระบบเนื่องจากเชื่อว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าหากได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป หรือได้รับการศึกษาที่ตรงกับโอกาสในการจ้างงาน และการกักขังเงินในระบบบัตรเครดิตระบบกักขังสหกรณ์ ธนาคาร สินเชื่อ เพื่อเป็นเจ้าของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งมีคุณค่าทางจิตใจหรือทางสังคม อาทิ ซ็อสันหาริมทรัพย์ รถยนต์ เครื่องอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยว และสินค้าแฟชั่น เป็นต้น การกักขังดังกล่าวทำให้ชีวิตของมนุษย์ต้องตกอยู่ในระบบของการสะสมทุน การทำงานเพื่อให้ชดใช้ทุนต่าง ๆ ทำให้แรงงานตกอยู่ในเงื่อนไขของเวลาจากระบบทุนนิยม โดยเวลาที่หดสั้นส่งผลต่อธรรมเนียมและวิถีชีวิตทางศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งยังถูกแปรเปลี่ยนไปตามความต้องการของระบบทุนนิยม

ดังนั้นศิลปินหรือนักดนตรีก็ต้องสร้างสรรค์ผลงานเพื่อตอบสนองธรรมเนียมและวิถีชีวิตของคนโดยปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของระบบทุนนิยม ซึ่งศิลปินและนักดนตรีถือเป็นแรงงานรูปแบบหนึ่งในระบบทุนนิยม เก่งกิจ กิติเรียงลาภ (2557, น. 131) ได้กล่าวถึงข้อเสนอและการอภิปรายของนักทฤษฎีมาร์กซิสต์สำนักออโตโนมิสต์ (Autonomist Marxism) ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจ

เข้าใจลักษณะของการใช้แรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้ระบบทุนนิยมความ
รับรู้ พวกเขาได้เสนอว่า ศิลปินคือแรงงานอวดถูกรุ่นแรก ๆ และแรงงานส่วนใหญ่
ในระบบทุนนิยมก็ทำการผลิตคล้ายกับศิลปินกล่าวคือ พวกเขาล้วนแล้วแต่
ทำงานสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นอวดดู ขณะเดียวกันศิลปินก็ล้วนแล้วแต่ถูกขูดรีด
เช่นเดียวกับแรงงานส่วนใหญ่ของสังคม การที่ศิลปินหรือคนทำงานสร้างสรรค์
จะสามารถต่อรองได้ พวกเขาต้องตระหนักว่าพวกเขาเป็นแรงงานแบบหนึ่ง
ที่ไม่ต่างจากแรงงานอื่น ๆ ในสังคมทุนนิยมปัจจุบัน

ศิลปินก็ล้วนแล้วแต่ถูกขูดรีดเช่นเดียวกันกับแรงงานส่วนใหญ่ของสังคม
ดังนั้น จึงหมดเวลาที่ศิลปินจะอ้างว่าตัวเองเป็นผู้สร้างสรรค์แต่เพียงกลุ่มเดียว
หมดเวลาที่ศิลปินจะแยกตัวเองออกจากการเรียกร้องความเปลี่ยนแปลงทาง
เศรษฐกิจและการเมือง และถึงเวลาแล้วที่ศิลปินจะยอมรับว่าตนเองคือแรงงาน
และเคลื่อนไหวเรียกร้องเรื่องพื้นฐานของชีวิตอย่างรายได้และสวัสดิการที่เป็น
ธรรมแบบมนุษย์ในอาชีพอื่น มิเคเล มาซุคซี (Michele Masucci) นักวิชาการ
ด้านศิลปะและนักกิจกรรมทางสังคมชาวสวีเดนเสนอว่า หากศิลปะจะมีผล
สะท้อนต่อสังคม ศิลปะต้องไม่แยกตัวเองออกจากเคลื่อนไหวในเรื่อง
เศรษฐกิจพื้นฐานของตัวศิลปินเอง และหากศิลปะจะทำเช่นนั้นได้ ศิลปินต้อง
ยอมรับว่าการทำงานศิลปะไม่ใช่เรื่องความพิเศษสูงส่งในเชิงสุนทรียะเหนือกว่า
การสร้างสรรคอื่น ๆ ศิลปินต้องยอมรับว่างานศิลปะของตนเองเป็นเรื่องการเมือง
หรือเป็นศิลปะการเมือง (political art) อยู่แล้วในตัวเอง ซึ่งการทำงานศิลปะ
กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของศิลปินไม่ใช่สิ่งที่แยกขาดออกจากกัน (แก๊งกิจ
กิติเรียงลาภ, 2557, น. 154) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศิลปิน นักดนตรีก็ล้วนแล้วแต่
ตกอยู่ภายใต้กลไกทางการเมืองในสังคมทุนนิยมปัจจุบัน และล้วนแล้วแต่ถูก
ขูดรีดไม่น้อยตามกลไกทางเศรษฐกิจ อาทิ การตัดราคาในแวดวงนักดนตรี
กลางคืน การไม่ได้รับความมั่นคงจากนายจ้างเจ้าของร้าน หรือแม้กระทั่งในธุรกิจ

ดนตรีของนักดนตรีอาชีพอย่างนักดนตรีแบ็กอ็อป ศิลปินอัดเพลงที่ได้รับอัตรา
ค่าจ้างในลักษณะของอาชีพอิสระ หรือแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับสวัสดิการ
รักษาพยาบาล หรือสวัสดิการจากประกันสังคม เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ทำให้ศิลปิน
นักดนตรีไม่ได้รับความมั่นคงจากอาชีพ

เห็นได้ชัดในวิกฤตการณ์ช่วงโควิด-19 โรคระบาดทำให้หลายคนต้อง
ตกงาน และหลายธุรกิจได้ผลกำไรที่ลดลง ทำให้เกิดการลดจำนวนพนักงาน
ไปจนถึงต้องปิดกิจการ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อศิลปินนักดนตรี
ด้วยเช่นเดียวกัน

สมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส มาร์ก ซักเกอร์เบิร์ก ผู้ก่อตั้งเฟซบุ๊ก และ
ลูอิส กินโดส รองประธานธนาคารกลางยุโรป ล้วนมีความเห็นตรงกันว่าเป็นเวลา
ที่ควรมีการพิจารณาเรื่องรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า ซึ่งเป็นการให้เงินแก่ประชาชน
ทุกเดือนโดยไม่มีเงื่อนไข ตามอัตราที่มีการประเมิน (Marta Rodríguez
Martinez, 2020) ซึ่งแนวคิดเงินเดือนให้เปล่า หรือ UBI มีมานานกว่าร้อยปี
แล้ว โดยได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากนิยายเรื่อง *ยูโทเปีย (Utopia)*
เงินเดือนให้เปล่าได้พัฒนาและปรับใช้ในหลายประเทศทางแถบยุโรป อาทิ
รัฐบาลฟินแลนด์ได้ทดลองใช้และต่อมาได้หยุดการทดลองนี้ลงเมื่อปี ค.ศ. 2018
แม้การทดลองจะล้มเหลวในด้านการกระตุ้นให้ประชาชนที่ตกงานมีแรงกระตุ้น
เพื่อหางาน แต่กลับพบว่าประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และมีความสุข แต่เนื่อง
ด้วยการแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงทำให้เกิดกระแสที่พูดถึงเงินเดือนให้เปล่า
อีกครั้ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจรที่ดูแลคุณภาพชีวิต
ในลักษณะของสิทธิที่ประชาชนในประเทศควรได้ ไม่ใช่การสงเคราะห์แบบ
ชิงโชค มีเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิแบบ
ในประเทศไทย

สรุป

ศิลปะที่มนุษย์ได้แสดงออกมานั้นเป็นพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพและภาวะของสังคม ในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีสภาพแวดล้อมและระเบียบของสังคมคือจารีตประเพณีที่แตกต่างกันออกไปแล้วสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของศิลปะต่าง ๆ (สังต์ ภูเขาทอง, 2534, น. 16) คนตรีก็เช่นเดียวกัน คนตรีในท่วงทำนองและลีลาของชาติต่าง ๆ ก็ย่อมแสดงออกผ่านมุมมองทั้งทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก ดังนั้นคนตรีจึงยึดโยงกับการเมืองตลอดมา

คนตรีไม่ได้เพียงเกิดขึ้นเพื่อรับใช้ความบันเทิงเท่านั้น หากยังสื่อสารถึงจิตวิญญาณและอุดมการณ์เพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในสังคม คนตรีเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงพลังต่อต้านผู้มีอำนาจ นอกจากการต่อต้านแล้วคนตรียังตกอยู่ในอำนาจครอบงำทางการเมือง คนตรีอยู่ใต้อำนาจของชนชั้นนำระบบทุนนิยม ระบอบกษัตริย์ เป็นต้น ทำหน้าที่รับใช้อำนาจ ในปัจจุบันทุนนิยมไม่ได้มอบความอิสระในอุตสาหกรรมเพลง ระบบทุนนิยมมีส่วนกำหนดรสนิยมทางดนตรี นอกจากนั้นคนตรียังเป็นอีกเครื่องมือที่ถูกหยิบมาใช้เพื่อต่อสู้ต่อรองกับอำนาจ รวมทั้งยังสามารถสร้างอิทธิพลทางความคิดเพื่อส่งต่อจากรุ่นไปสู่รุ่น คนตรีจึงมีความสัมพันธ์กับการต่อสู้ทางการเมืองเรื่อยมา การเมืองกับคนตรีเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากกล่าวว่าคนตรีไม่เกี่ยวกับการเมืองก็เท่ากับกำลังตกอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำทางการเมือง การยกตัวอย่างเมืองคนตรีข้างต้นมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของนักดนตรีกับฝ่ายการเมือง สะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้าง เมื่อจะมุ่งสู่การเป็นเมืองคนตรีจำเป็นต้องวางระบบโครงสร้างพื้นฐานในเมืองและในสังคมให้เกิดขึ้นก่อน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผังเมือง ปัญหาการจราจร อย่างไรก็ตามจากปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้เผยให้เห็นถึงปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

ที่สะสมอยู่ในสังคม คุณภาพชีวิตของอาชีพนักดนตรีที่ไม่ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม การตกงาน ไม่ได้รับการเยียวยาและการเยียวยาที่ล่าช้าส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของนักดนตรี รัฐสวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจรจึงถูกหยิบยกขึ้นมาพูดเพื่อเรียกร้องให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งแนวคิดของรัฐสวัสดิการเป็นแนวคิดที่มุ่งให้ประชาชนทุกคนในสังคมได้รับสวัสดิการ รัฐสวัสดิการเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนต้องได้รับ ไม่ใช่ได้รับการสงเคราะห์จากผู้มีอำนาจผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่เข้าถึงได้ยากคล้ายการชิงโชค เมื่อศิลปินนักดนตรีได้รับรัฐสวัสดิการที่ก้าวหน้าจะทำให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต คลายกังวล เมื่อมนุษย์รู้สึกปลอดภัยแล้วจึงสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้เต็มที่ อย่างไรก็ตามรัฐสวัสดิการที่ถ้วนหน้าครบวงจรกล่าวรวมถึงการจัดการภาษีเครื่องดนตรีที่เหมาะสม การสร้างระบบขนส่งขั้นพื้นฐาน การสร้างพื้นที่แสดงดนตรี เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านดนตรี

การเมืองไม่ใช่เรื่องไกลตัว เมื่อประชาชนในสังคมรู้สึกไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นเท่ากับว่า ประชาชนกำลังถูกครอบงำจากอำนาจทางการเมือง ผู้มีอำนาจต้องการสร้างสำนึกให้สามัญชนห่างไกลจากการเมืองเพื่อที่จะครอบงำและจัดการอย่างเบ็ดเสร็จ หากสามัญชนไม่พูด ไม่ส่งเสียงดังพอ ผู้มีอำนาจก็จะคิดแทนสามัญชน ไม่มีนโยบายใดหรือกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อแรงงาน ไม่ได้ผ่านการต่อสู้เรียกร้องจากการรวมกลุ่มเสนอข้อเรียกร้อง ปัญหาของทุกคนในสังคมต้องได้รับการแก้ไขด้วยการเมือง ทุกคนในสังคมต้องทำความเข้าใจปัญหาในระดับโครงสร้างทางสังคม การกำหนดนโยบายที่ก้าวหน้าเหมาะสมจะสามารถทำให้ประชาชนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อมนุษย์ไร้กังวลก็จะส่งผลต่อการสร้างสรรค์ และความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่มักมาจากการมีเสรีภาพที่กล้าจะล้มเหลว ซึ่งรัฐสวัสดิการเป็นเหมือนเบาะรองรับความล้มเหลวซึ่งทำให้ประชาชนในสังคมกล้าที่จะเสี่ยงเพื่อทำงานสร้างสรรค์ แนวคิดรัฐสวัสดิการ

ถ้าวหน้าครบวงจรจึงเป็นแนวความคิดสำคัญที่จะช่วยทำให้ศิลปินหรือนักดนตรีสามารถมีเวลาสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากนี้ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วม ออกแบบรัฐสวัสดิการ รวมถึงระบบจัดเก็บภาษีให้เป็นอย่างดีและ เป็นธรรมเพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมพัฒนาขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งก่อนอื่นประเทศต้องมีประชาธิปไตยเป็นเบื้องต้น ที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของคนในสังคม รวมถึงศิลปิน นักดนตรีล้วนยึดโยงกับการเมือง และเบื้องต้นนักดนตรีและศิลปินต้องคิดก่อนว่า “ศิลปินคือแรงงาน และทุกคนคือแรงงานในระบบทุนนิยมปัจจุบัน”

นักดนตรีเป็นแรงงานประเภทหนึ่งในระบบทุนนิยม ดังนั้นปัญหาคุณภาพชีวิตของศิลปินจะคลี่คลายลงได้หากสังคมมีรัฐสวัสดิการ และฝ่ายการเมืองต้องเข้ามาสนับสนุนเพื่อให้รัฐสวัสดิการเกิดขึ้น ซึ่งหากสังคมมีรัฐสวัสดิการจะส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ พวงประยงค์. (2561). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาระดับวิสาหกิจชุมชนไทย. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 1(1), 220-252.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์: จากความคิดสร้างสรรค์ สู่มูลค่าเศรษฐกิจ*. สืบค้น 21 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/123808>
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2557). เราทุกคนคือศิลปิน: วัตถุประสงค์ศึกษาว่าด้วยแรงงาน. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 33(2), 129-158.
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2564). *เยี่ยมวานักดนตรี 5,000 บาท รอบแรก 29 ธ.ค.นี้*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2564, จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/310738>
- ชิษณุพงศ์ อินทร์แก้ว และ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2563) การจัดวางความคิดทางการเมืองในเพลงชาตินิยมหลังรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 14(1), 261-271.
- มติชนออนไลน์. (2564). *พิษโควิด คณะลิเกคร่ำ โดนยกเลิก เลื่อนงานเกลี้ยง ที่มงานับร้อยขาดรายได้ ดิ้นรนหาอาชีพเสริม*. สืบค้น 28 มีนาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/region news_2526866
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2561). *บทสำรวจความคิดทางการเมืองของอินโตนิโอ กรัมชิ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.

- ชัยรัฐรัมย์ ธรรมบุษดี. (2561). *ความหมายที่ปลายสายรุ้ง: กระบวนการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทยสวัสดิการใต้วิกฤติเสรีนิยมใหม่*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- สังัด ภูเขาทอง. (2539). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุกรี เจริญสุข. (2564). *อาศรมมิวสิก: ชีวิตนักดนตรีในสังคมที่ขาดพื้นฐานลำบากเมื่อมีโควิดระบาด*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_2945060
- สำนักข่าวไทย. (2564). *กลุ่มนักดนตรีอิสระ ร้องนายกฯ เยียวยา ช่วงโควิด-19*. สืบค้น 28 มีนาคม 2564, จาก <https://tna.mcot.net/politics-613854>
- Amy Terrill. (2019). *Keys to a Music City: Examining the Merits of Music Offices, Boards, and Night Mayors*. Toronto: Music Canada.
- Marta-Christina Suci (2008). *The creative economy*. Retrieved December 22, 2021. from https://www.researchgate.net/publication/42437_328_THE_CREATIVE_ECONOMY
- Marta Rodriguez Martinez (2020). *Euronews. Universal basic income: Will it become a reality after lockdown is lifted*. Retrieved March 24, 2021. from <https://www.euronews.com/2020/04/17/universal-basic-income-will-it-become-a-reality-after-lockdown-is-lifted>

- Music Canada (2014). *The Mastering of a Music city key elements effective strategies and why it's worth pursuing*. Canada: Music Canada.
- Jonathan C. Friedman (2013). *The Routledge History of Social Protest in Popular Music*. London: Routledge.
- Robert C.Kloosterman (2005). *Come Together An Introduction to Cities and Music*. *BUILT ENVIRONMENT VOL, 31(3): 247-257*.

